

Філософ, поет, гуманіст

(295 р. від дня народження Григорія Сковороди)

Григорій Савич Сковорода
(22 листопада (3 грудня) 1722 –
29 жовтня (9 листопада) 1794),
філософ, поет, педагог, просвітитель
Григорій Савич Сковорода посідає
унікальне місце в історії української
культури. Він — учитель життя, який
показав сучасникам гідний його зразок.
Його багатогранна натура втілює
найвищий злет української бароково-

просвітницької культури XVII-XVIII ст.

Григорій Сковорода народився в містечку Чорнухи Лубенського полку, що нині на Полтавщині, у небагатій козацькій родині.

Після здобуття початкової освіти в сільській школі з 1734 року навчався у Києво-Могилянській академії. Навчання в Академії, з перервами, тривало до 1753-го. Її бібліотека стала для нього джерелом знань. У навчанні був перший, і всі найкращі похвали належали йому. Протягом навчання в Академії вивчив латинську, грецьку, церковнослов'янську, польську, німецьку та інші мови, ознайомився з творами багатьох філософів та письменників, від античних до йому сучасних. У 1741 році Григорія забрали до Петербурга для співу в придворній капелі, звідки він повернувся в 1744-му. Згодом, у 1745–1750 роках, Сковорода їде до Європи: спершу до Угорщини, далі — до Словаччини (Братислава) й Австрії (Відень). Після мандрівки він повернувся в Україну, працював професором у Переяславі, в Харкові, писав свої твори. З 1754 по 1759 рік жив на Черкащині, тут він написав низку віршів до своєї славнозвісної збірки «Сад божественних пісень».

У багатьох із них ми бачимо глибоку духовну драму людини, що в розквіті сил не може досягти примирення зі світом несправедливості й фальші, усвідомлюючи, водночас, відносність усього зовнішнього, стороннього для душі. Поет із благоговінням ставиться до всього природного, внутрішньо співпричетного божественним джерелам буття, що відчутне йому в кожній людині і всій природі, але найбільше — у власному серці.

Саме в цей час мислитель зустрічає одного з найвідданіших учнів – Михайла Ковалинського, який після смерті вчителя написав його біографію, докладну, ґрунтовну, на яку посилалися й посилаються всі дослідники творчості мудреця. Саме в листах до нього Григорій Савич висловлював найважливіші ідеї, що згодом ставали основою філософських трактатів. Про стиль життя Сковороди з харківського періоду його перший біограф пише:

« Уставав дуже рано, їв раз на день, без м'яса і риби, був завжди веселий , сильний, рухливий, з усього задоволений , до всіх добрий, усім готовий послужити. Поважав і любив добрих людей без різниці їх стану, навідувався до хворих, розважав сумних, ділився останнім з тим, хто нічого не мав». («Житіє Сковороди»).

Приятель і біограф Сковороди Ковалинський також засвідчував:

«Він любив завжди свою природжену мову. Дуже любив свій рідний край, свою любу Україну й коли відлучався за її межі, обов'язково прагнув скоріше туди повернутися і бажав там померти. Він висловлює це в багатьох місцях своїх творів». («Всяк должен узнать свой народ і в народі себе»)

Під кінець 70-х років XVIII ст., після різних конфліктів з владою, Григорій Сковорода обрав зовсім новий і незнаний до того стиль життя, а саме — мандрівку. І ця мандрівка тривала до самої смерті, майже тридцять років. Відмовляючись від бажання влаштуватися в житті, Сковорода остаточно переносить своє життя у внутрішні виміри, стає мандрівником – перелітним птахом.

Була мандрівка повна пригод, оповита переказами й легендами. У ній ніколи не розлучався філософ із Біблією, сопілкою або флейтою і своїми писаннями. Слава про нього йшла всюди, і кожний, чи то пан, чи то селянин хотів його побачити й почути. Тож аудиторія його була дуже численна і різнорідна, і всі розуміли його — речника великої правди.

Слава про Сковороду йшла так далеко, що про нього довідалась цариця Катерина II, і забажала його побачити. Через свого поручника Потьомкіна вона послала Сковороді запрошення переселитись з України в Петербург. Посланець цариці застав Сковороду на краю дороги, де він відпочивав і грав на флейті, а недалеко від нього паслася вівця того господаря, в якого філософ затримався. Посланець передав йому запрошення цариці, але Сковорода, просто й спокійно дивлячись в очі посланцеві, заявив: « Скажіть цариці, що я не покину України – мені дудка й вівця дорожчі царського вінця».

Увесь час за життя світ ловив Сковороду. Йому пропонували і високі світські посади, і духовну кар'єру. Але він залишався вірний своїм принципам, відстоював свою особисту волю й індивідуальність, не піддаючись спокусам світу.

Посох мандруючого – це глибокий символ його духу. Він брав Біблію, флейту і відправлявся все далі й далі. Сіра свита, чоботи про всяк випадок і кілька підшивок робіт – ось з чого складалося все його майно. Безперервна мандрівка стала єдиною справою його життя, вираженням його релігійності. Вона стала добровільним подвигом зречення від тих звичайних умов життя, що є перешкодою для внутрішнього життя духу.

Помер Сковорода 29 жовтня 1794 р. в селі Пан-Іванівка (нині Сковородинівка) на Харківщині, в маєтку М. Ковалинського, який невдовзі, по свіжих спогадах, склав його першу біографію. На могилі філософа, як він і заповідав, викарбували: "Світ ловив мене, та не впіймав". Своім життям він показав: якщо не вимагати від світу багато й неухильно йти за своїм покликанням, то можна, й живучи у світі, бути вільним від нього.

Підготувала Руслана Ониськів
провідний бібліограф